

Viete, čo dýchate?

Všetko, čo by ste chceli vedieť o kvalite ovzdušia na Slovensku

2024

populair

Žilinský kraj

Všetci chceme dýchať čistý vzduch. Nie každý si však uvedomuje, do akej miery môže sám prispieť k lepšej kvalite ovzdušia. Táto brožúrka je určená odbornej aj širokej verejnosti a jej cieľom je priblížiť stav kvality ovzdušia na Slovensku a vo vašom kraji, poskytnúť informácie o aktivitách, ktoré majú za cieľ zlepšovať kvalitu ovzdušia vo vybraných mestách a obciach a navrhnúť riešenia, ktorými môžete sami prispieť k čistejšiemu ovzdušiu pre vás a vaše okolie.

Obsah

Kvalita ovzdušia v kocke	2
Legislatíva ochrany ovzdušia	3
Monitorovanie kvality ovzdušia	3
Riadenie kvality ovzdušia	6
Znečisťovanie ovzdušia	8
 Ako zlepšiť kvalitu ovzdušia?	 12
Opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia v jednotlivých sektoroch	12
Ako môžem ja sám prispieť k lepšej kvalite ovzdušia?	15
Vybrané zdroje financovania opatrení	15
 Kvalita ovzdušia v Žilinskom kraji	 16
Zhodnotenie kvality ovzdušia	17
Oblasti riadenia kvality ovzdušia	21
Príčiny znečistenia ovzdušia	22
Príklady opatrení	25
 Užitočné informačné zdroje	 27
Zoznam vybraných skratiek	28

KVALITA OVZDUŠIA V KOCKE

Znečistenie ovzdušia je závažným celosvetovým problémom, ktorý ovplyvňuje stav životného prostredia, ľudské zdravie, ako aj jednotlivé ekosystémy.

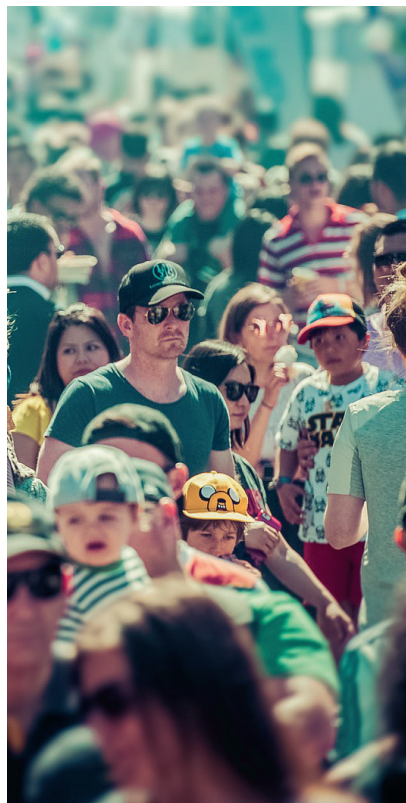
Na kvalitu ovzdušia pôsobia znečisťujúce látky, ktoré sa do atmosféry dostávajú následkom ľudskej činnosti alebo z prírodných zdrojov (hovoríme o emisiách). Dôležitú úlohu zohráva aj meteorologická situácia v čase vypúšťania emisií – najmä **rozptylové podmienky** (smer a rýchlosť vetra, teplotné inverzie), **nepriamo aj minimálna teplota**, ktorá určuje nároky na vykurovanie a **vlastnosti okolitého terénu** (hlboké doliny, kotliny so slabým prevetrávaním). Miera rozptylu znečisťujúcich látok závisí aj od výšky komínov a teploty spalín.

Znečisťujúce látky môžu ovzduším putovať na veľké vzdialenosti, niektoré z nich vstupujú do chemických reakcií, pričom vznikajú sekundárne znečisťujúce látky. Atmosférické zrážky môžu veľmi efektívne vyčistiť ovzdušie, pričom znečisťujúce látky prechádzajú do vody, pôdy a sedimentov.

Na Slovensku sa za posledných 30 rokov kvalita ovzdušia významne zlepšila, avšak na niektorých miestach nedosahuje požadovanú úroveň a ovplyvňuje kvalitu ľudského života aj životného prostredia.

Osobitný prieskum Eurobarometer, zverejnený v októbri 2022 zistil nasledovné:

- 43 % Slovákov si myslí, že kvalita ovzdušia sa za posledných 10 rokov zhoršila (priemer za 27 členských krajín EÚ (EÚ27) je tohto názoru 47 % respondentov).
- O štandardoch kvality ovzdušia EÚ už počulo 23 % Slovákov (v EÚ27 je to 27 %).
- 82 % Slovákov zastáva názor, podľa ktorého by sa mali posilniť súčasné štandardy kvality ovzdušia EÚ (v EÚ27 si to myslí 67 % opýtaných).
- O problémoch s kvalitou ovzdušia sa, podobne ako v prípade celoúnijných výsledkov, cíti dobre informovaných 35 % Slovákov.
- Viac ako polovica Slovákov (53 %) nahradila staršie energeticky náročné spotrebiče novšími s lepším hodnotením energetickej úspornosti (v EÚ27 je to 40 %).
- Približne 46 % Slovákov často uprednostňuje verejnú dopravu, bicykel alebo chôdzu pred použitím auta. V EÚ27 je to 41 %.
- 31 % Slovákov by uvítalo zavedenie prísnejšej legislatívy v oblasti kvality ovzdušia. V EÚ27 je to 18 % obyvateľov.

Legislatíva ochrany ovzdušia

Ochrana ovzdušia je jedným zo základných pilierov medzinárodnej, európskej a národnej environmentálnej legislatívy.

Vybrané medzinárodné a európske dokumenty a predpisy

Dohovor EHK OSN o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov a jeho protokoly

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2008/50/ES o kvalite okolitého ovzdušia a čistejšom ovzduší v Európe

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2284 o znížení národných emisií určitých látok znečisťujúcich ovzdušie

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/75/EÚ o priemyselných emisiách

Vybrané národné predpisy a dokumenty

Zákon č. 146/2023 Z. z. o ochrane ovzdušia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 190/2023 Z. z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia

Vyhláška MŽP SR č. 250/2023 Z. z. o kvalite ovzdušia

Národný program znižovania emisií

Programy na zlepšenie kvality ovzdušia

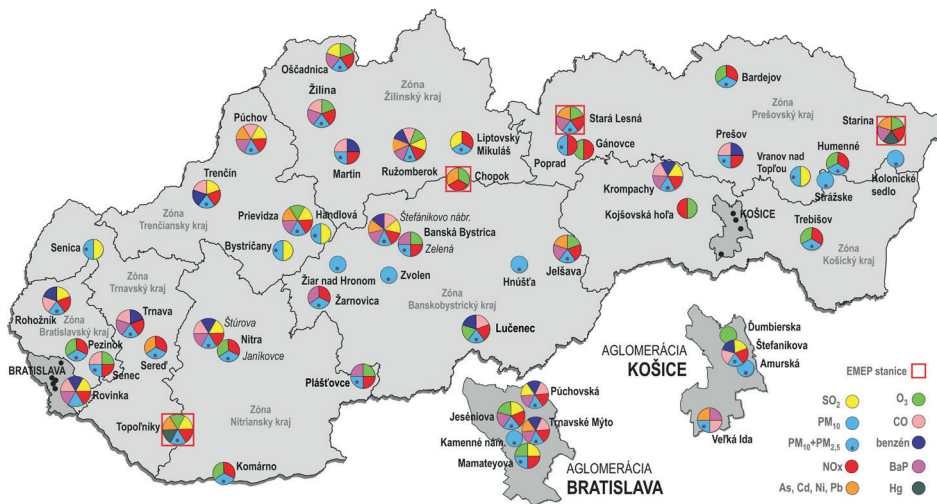
Monitorovanie kvality ovzdušia

Jedným zo strategických cieľov environmentálnej politiky SR je udržať dobrý stav kvality ovzdušia a zlepšiť ju tam, kde je to potrebné. Kvalita ovzdušia je považovaná za dobrú, ak je úroveň znečistenia nižšia ako limitná alebo cieľová hodnota, ktoré sa vyhodnocujú na základe celoročných meraní.

Aktuálne informácie o kvalite ovzdušia poskytuje webová aplikácia www.dnesdycham.sk

Monitorovanie kvality ovzdušia zabezpečuje Slovenský hydrometeorologický ústav (SHMÚ) prostredníctvom Národnej monitorovacej siete kvality ovzdušia (NMSKO). V roku 2023 pozostávala z nasledujúcich monitorovacích staníc, rovnomerne rozložených v rámci krajov Slovenskej republiky.

Národná monitorovacia sieť kvality ovzdušia

Zdroj: SHMÚ, stav v roku 2023

EMEP (European Monitoring and Evaluation Programme) je Európska monitorovacia sieť, ktorá má za cieľ monitorovať prenos znečisťujúcich látok v Európe. Jej súčasťou sú aj stanice na Chopku, v Topoľníkoch, Starej Lesnej a Starine.

Cieľové hodnoty pre arzén, kadmium, nikel a benzo(a)pyrén na ochranu zdravia ľudí a vegetácie

Znečisťujúca látka	Priemerované obdobie	Cieľová hodnota ¹⁾
Arzén / As	Kalendárny rok	6 ng/m ³
Kadmium / Cd	Kalendárny rok	5 ng/m ³
Nikel / Ni	Kalendárny rok	20 ng/m ³
Benzo(a)pyrén / BaP	Kalendárny rok	1 ng/m ³

¹⁾ Pre celkový obsah vo frakcii častíc PM₁₀ priemerne za kalendárny rok

Limitné hodnoty znečisťujúcich látok na ochranu zdravia ľudí

Znečisťujúca látka	Priemerované obdobie	Limitná hodnota
Oxid siričitý / SO ₂	1 hodina	350 µg/m ³ sa nesmie prekročiť viac ako 24-krát za kalendárny rok
	1 deň	125 µg/m ³ sa nesmie prekročiť viac ako 3-krát za kalendárny rok
Oxid dusičitý / NO ₂	1 hodina	200 µg/m ³ sa nesmie prekročiť viac ako 18-krát za kalendárny rok
	Kalendárny rok	40 µg/m ³
Prachové častice / PM ₁₀	1 deň	50 µg/m ³ sa nesmie prekročiť viac ako 35-krát za kalendárny rok
	Kalendárny rok	40 µg/m ³
Prachové častice / PM _{2,5}	Kalendárny rok	20 µg/m ³
Oxid uhoľnatý / CO	Najväčšia denná 8-hodinová stredná hodnota	10 mg/m ³
Olovo / Pb	Kalendárny rok	0,5 µg/m ³
Benzén / C ₆ H ₆	Kalendárny rok	5 µg/m ³

Kritické úrovne znečistenia ovzdušia na ochranu vegetácie

Znečisťujúca látka	Priemerované obdobie	Kritická úroveň
Oxid siričitý (SO ₂)	kalendárny rok a zimné obdobie od 1. októbra do 31. marca	20 µg/m ³
Oxidy dusíka (NO _x)	kalendárny rok	30 µg/m ³

Cieľové hodnoty pre ozón (O₃)

Cieľ	Priemerované obdobie	Cieľová hodnota
Ochrana zdravia ľudí	najväčšia denná 8-hodinová stredná hodnota	120 µg/m ³ sa neprekročí viac ako 25 dní za kalendárny rok v priemere troch rokov
Ochrana vegetácie	od mája do júla	Expozičný index (AOT40) vypočítaný z 1-hodinových hodnôt 18 000 (µg/m ³) × h v priemere piatich rokov

Zdroj: Vyhláška MŽP SR č. 250/2023 Z. z. o kvalite ovzdušia

Najväčšou hrozbou pre ľudské zdravie je dlhodobé vystavenie organizmu škodlivinám. Nebezpečné pre zdravie ľudí sú však aj krátkodobé, ale extrémne vysoké hodnoty koncentrácií znečisťujúcich látok. Preto bol z dôvodu ochrany zdravia obyvateľstva zavedený tzv. **smogový varovný systém**.

Smogovú situáciu vyhlasuje SHMÚ **do 4 hodín** od jej identifikácie, tzn. po tom, čo monitorovacia stanica zaznamená zvýšenú koncentráciu jednej alebo viacerých znečisťujúcich látok (PM_{10} , O_3 , SO_2 , NO_2), ktorá prekračuje hodnotu koncentrácie definovanú ako informačný alebo výstražný prah.

SHMÚ zverejňuje informáciu o smogovej situácii na svojej webovej stránke a bezodkladne informuje MV SR, SiŽP a verejnoprávne médiá. Dotknuté okresné úrady, samosprávne kraje a obce sa o smogovej situácii dozvedia prostredníctvom informačného systému civilnej ochrany. Následne by mali najneskôr do 6 hodín sprostredkovať informáciu občanom na všetkých dostupných informačných zdrojoch.

Smogová situácia sa ukončí, ak koncentrácia žiadnej znečisťujúcej látky neprekračuje príslušnú prahovú hodnotu a tento stav trvá 3 hodiny, respektíve 24 hodín (v závislosti od aktuálnych meteorologických podmienok).

Riadenie kvality ovzdušia

Oblasťou riadenia kvality ovzdušia (ORKO) je vymedzená časť zóny a aglomerácie

a) kde sa meraním zistilo prekročenie limitnej, alebo cieľovej hodnoty jednej alebo viacerých znečisťujúcich látok, alebo

b) ktorá bola na základe modelovania alebo odborného odhadu vymedzená ako riziková oblasť prekročenia niektorej hodnoty podľa písmena a).

V takto vymedzených územiach je potrebné prijať opatrenia na dosiahnutie dobrej kvality ovzdušia v čo najkratšom čase formou vypracovania Programu na zlepšenie kvality ovzdušia (PZKO).

Oblasti riadenia kvality ovzdušia na základe monitorovania

*Vymedzenie oblastí kvality ovzdušia na základe monitorovania**

AGLOMERÁCIA/zóna	Vymedzená oblasť riadenia kvality ovzdušia	Znečisťujúca látka
Košice	územia mesta Košice a obcí Bočiar, Haniska, Sokolany a Veľká Ida	PM_{10} , $PM_{2,5}$, BaP
Banskobystrický kraj	územie mesta Banská Bystrica	PM_{10} , BaP
	územia mesta Jelšava a obcí Lubeník, Chyžné, Magnezitovce, Mokrá Lúka, Revúcka Lehota	PM_{10} , $PM_{2,5}$, BaP
	územie mesta Žarnovica	BaP
Košický kraj	územie mesta Krompachy	BaP
Trenčiansky kraj	územie mesta Prievidza	BaP
Žilinský kraj	územie mesta Martin a Vrútky	$PM_{2,5}$
	územia mesta Ružomberok a obce Likavka	BaP
	územie mesta Žilina	BaP

Zdroj: SHMÚ

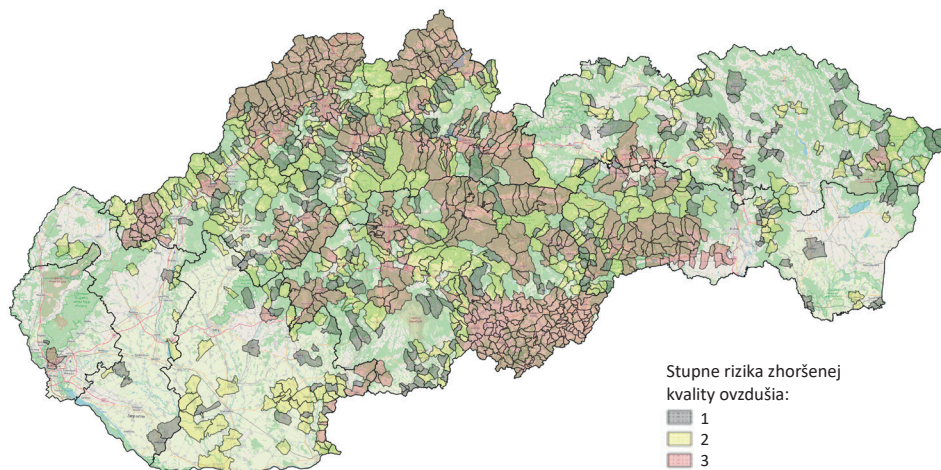
*vymedzené na základe merania v rokoch 2019 – 2021

Oblasť riadenia kvality ovzdušia na základe modelovania

Z hľadiska hodnotenia kvality ovzdušia sú rozhodujúce merania koncentrácií znečisťujúcich látok na monitorovacích staniciach NMSKO. Napriek rozšíreniu NMSKO, ku ktorému došlo v posledných rokoch, nie je možné pokryť monitorovacími stanicami všetky oblasti, v ktorých hrozí riziko prekročovania limitných hodnôt niektorých znečisťujúcich látok.

Z tohto dôvodu sa ukázalo vymedzenie oblastí riadenia kvality ovzdušia len na základe údajov z monitorovacích staníc ako nepostačujúce, keďže znevýhodňuje obyvateľov oblastí bez monitorovacích staníc v ich nároku na uplatnenie práva na čisté ovzdušie vo forme opatrení na zlepšenie kvality ovzdušia. Preto došlo k vymedzeniu obcí so zhoršenou kvalitou ovzdušia – tzv. rizikové obce. Použitá bola metodika integrovaného posúdenia, ktorá zahŕňa okrem dát z NMSKO všetky dostupné údaje o kvalite ovzdušia a zdrojoch znečisťovania ovzdušia. Cieľom metódy je vymedzenie rizikových obcí, v ktorých sa predpokladá zhoršená kvalita ovzdušia spôsobená hlavne lokálnym vykurovaním domácností, ale aj veľkými priemyselnými zdrojmi znečisťovania, dopravou a nepriaznivými rozptylovými podmienkami. Pre jednotlivé obce bol stanovený výsledný rizikový stupeň od 0 po 3, kde 0 predstavuje relatívne zanedbateľné riziko a 3 najvyššie riziko zhoršenej kvality ovzdušia. Opatrenia na zníženie emisií musia byť vykonané v územiach s rizikovým stupňom 2 a 3.

Rizikové obce (obce ohrozené zhoršenou kvalitou ovzdušia) určené metódou integrovaného posúdenia pre rok 2024

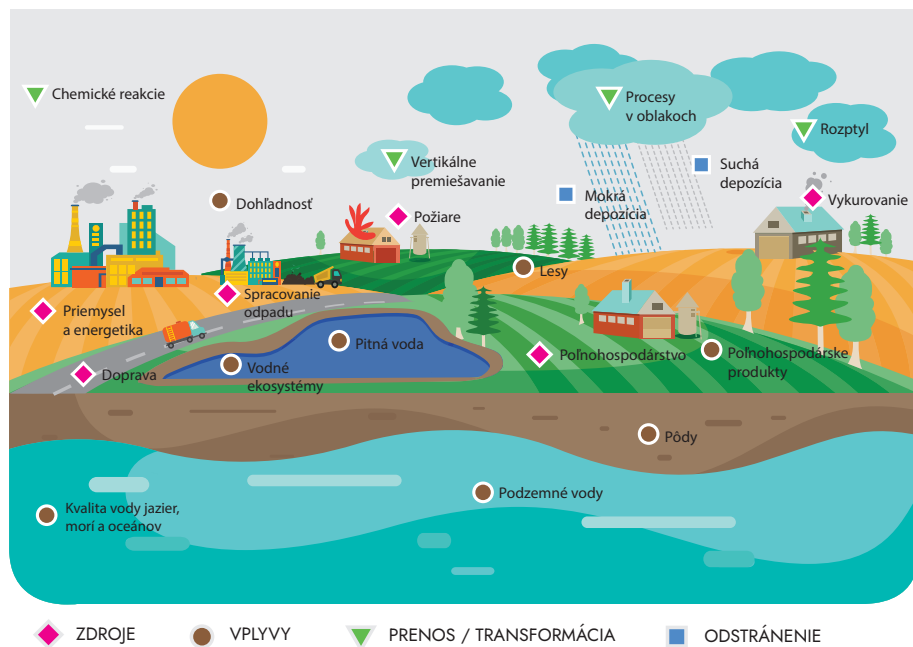

Zdroj: SHMÚ

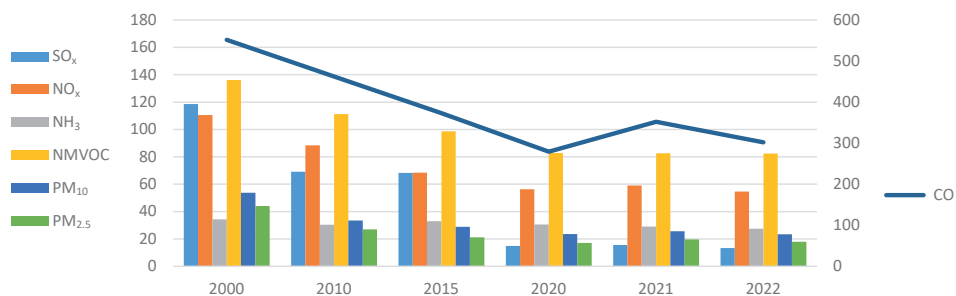
Zoznam rizikových obcí určený metódou integrovaného posúdenia je dostupný na <https://www.shmu.sk/sk/?page=2873>.

Znečisťovanie ovzdušia

Znečisťujúce látky v ovzduší do veľkej miery ovplyvňujú zdravie obyvateľstva aj stav našich ekosystémov. Niektoré zdroje (Svetová zdravotnícka organizácia, Svetová banka, Inštitút environmentálnej politiky) odhadujú, že až 5 000 úmrtí ročne môžeme na Slovensku pripísať zhoršenej kvalite ovzdušia, najmä v dôsledku zvýšených koncentrácií prachových častíc (PM) v ovzduší.

Vývoj emisií vybraných znečisťujúcich látok na Slovensku (tis.t.)

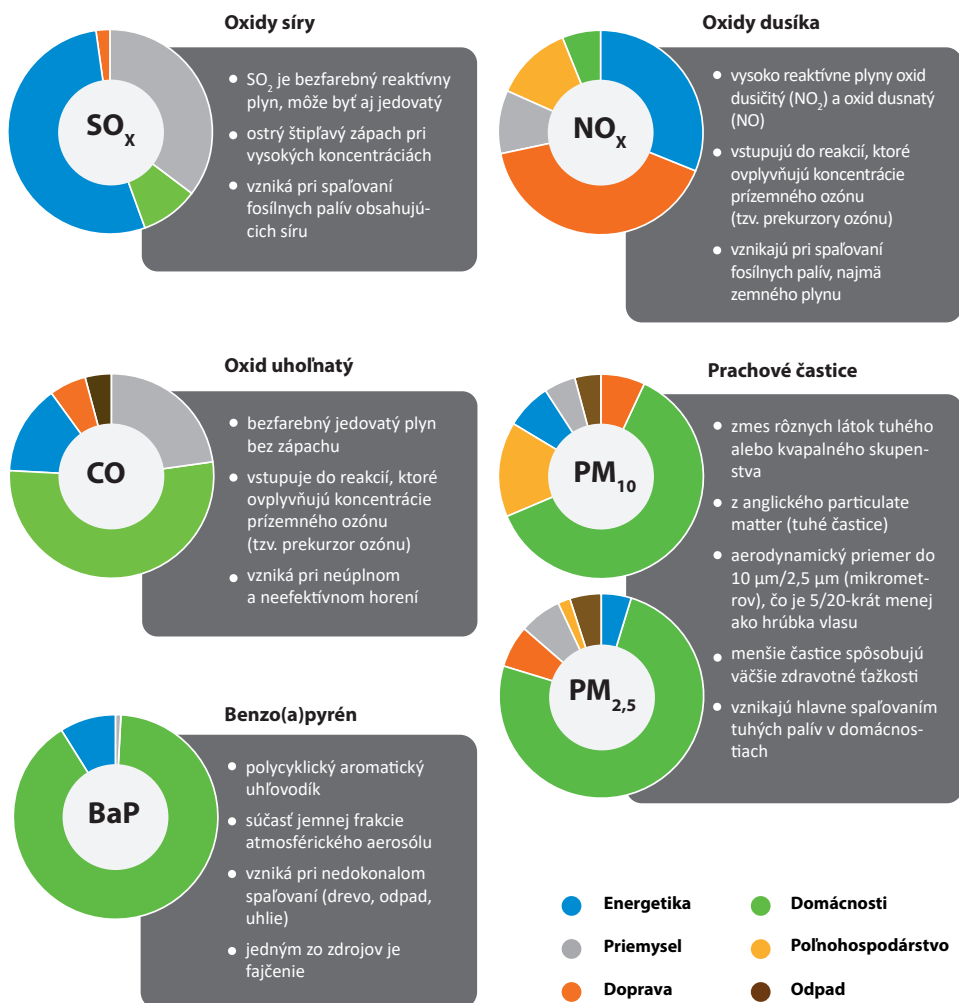

Zdroj: SHMÚ

Vývoj emisií vybraných znečisťujúcich látok na Slovensku

V dlhodobejšom časovom horizonte došlo k významnému poklesu emisií oxidu uhoľnatého (CO), oxidov síry (SO_x), nemetánových prchavých organických zlúčenín (NMVOC), oxidov dusíka (NO_x) a prachových častíc (PM). K poklesu, aj keď k menej výraznému, došlo aj v prípade amoniaku (NH₃). V medziročnom porovnaní (2021 – 2022) došlo rovnako k miernemu poklesu emisií sledovaných znečisťujúcich látok.

Podiely emisií vybraných látok podľa sektorov a ich základná charakteristika

Zdroj: SHMÚ, WHO, EEA

PRIEMYSEL A ENERGETIKA

Vplyvom zavedenia emisných limitov a ich sprísňovania došlo k významnému poklesu emisií z veľkých a stredných zdrojov znečistenia. Emisie z veľkých zdrojov sa väčšinou pomerne efektívne rozptyľujú vďaka tomu, že sú vypúšťané z vyšších komínov. Koncentrácie znečisťujúcich látok pri zdroji sú síce nižšie, ale zároveň sa zvyšuje hladina pozadových koncentrácií (také koncentrácie, ktoré nemôžeme pričítať miestnemu zdroju znečistenia) a ich vplyv sa prejaví prostredníctvom diaľkového prenosu aj vo vzdialených lokalitách.

VYKUROVANIE DOMÁCNOSTÍ

Bývanie v rodinnom dome za mestom so sebou okrem jasných pozitívnych aspektov často prináša komplikácie v podobe zabezpečenia vlastného vykurovania. Pri vykurovaní tuhými palivami sa do ovzdušia uvoľňujú znečisťujúce látky, najmä prachové častice a benzo(a)pyrén. Tento problém je výraznejší najmä v oblastiach, ktoré nie sú plynofikované, v miestach s dobrou dostupnosťou palivového dreva a nepriaznivými rozptyľovými podmienkami.

DOPRAVA

Napriek prijímaným opatreniam (katalyzátory, emisné kontroly, hybridné a elektrické vozidlá) nie je zníženie emisií znečisťujúcich látok z dopravy za posledných 20 rokov také výrazné ako v ostatných sektoroch (napr. energetika a priemysel). Naopak, počet osobných aj nákladných vozidiel stúpa, cestné komunikácie sú nadmerne zaťažované, a to najmä v ranných a podvečerných hodinách (cesta do škôl a za prácou, respektive domov). Vysoké koncentrácie znečisťujúcich látok sa vyskytujú v okolí ciest s vysokou intenzitou dopravy, v okolí frekventovaných križovatiek a parkovísk. Na zvýšenej prašnosti v okolí ciest sa podieľajú aj zimné posypy a odery pneumatík.

POLNOHOSPODÁRSTVO

Poľnohospodárstvo zohráva kľúčovú úlohu pri poskytovaní zdravých a kvalitných potravín. Avšak toto odvetvie je zároveň hlavným zdrojom emisií amoniaku, čo okrem iného súvisí s nadmerným používaním a často aj nevhodným skladovaním anorganických hnojív. Nezanedbateľné je tiež znečistenie ovzdušia prachovými časticami, ktoré sa uvoľňujú z poľnohospodárskej pôdy v čase, keď nie je porastená plodninami.

ODPAD

Emisie znečisťujúcich látok pochádzajúce z odpadu sú v porovnaní s ostatnými sektormi rádoovo nižšie (predstavujú približne 1 %). Najbežnejšími metódami zneškodňovania odpadu sú skládkovanie a spaľovanie (tieto emisie sú zaradené do sektora energetika). Znečisťujúce látky sa do ovzdušia uvoľňujú pri manipulácii s odpadom aj vtedy, keď sa odpad zo skládok rozkladá.

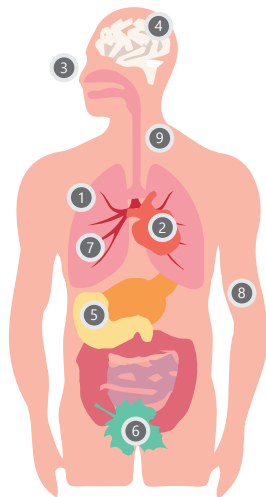
Vplyv znečisťujúcich látok na zdravie ľudí a ekosystémy

Možné účinky na zdravie

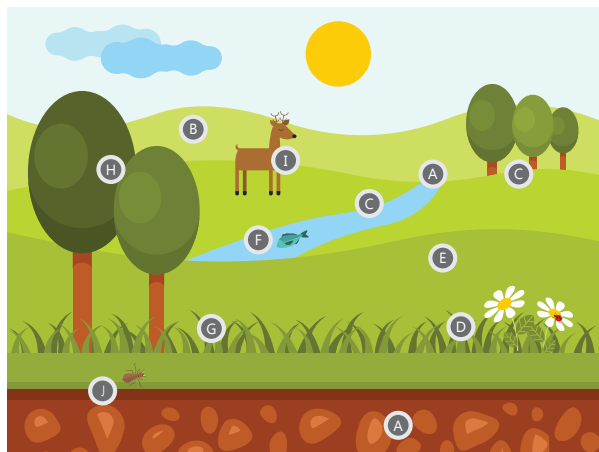
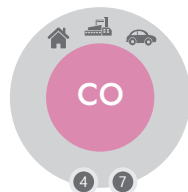
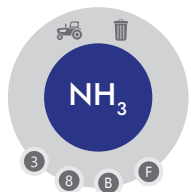
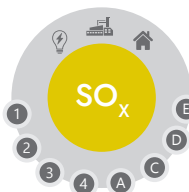
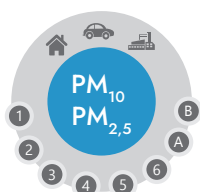
- 1 zhoršenie respiračných ochorení (astma, bronchitída)
- 2 zhoršenie srdcovocievnych ochorení (srdcové záchvaty, nepravidelný pulz)
- 3 dráždenie očí, nosa a hrdla
- 4 vplyv na centrálny nervový systém (únava, bolesti hlavy, závraty, zvracanie)

- 5 riziko rozvoja nádorových ochorení
- 6 vplyv na reprodukčný systém
- 7 zmeny v zložení krvi
- 8 alergické reakcie a zápal
- 9 poruchy imunitného systému

Ochrození sú najmä deti, tehotné ženy, starší ľudia, osoby s ochoreniami pľúc a srdca.

Znečisťujúce látky

Možné účinky na ekosystémy

- A zmeny chemického zloženia vody a pôdy (acidifikácia, eutrofizácia)
- B vplyv na diverzitu ekosystémov
- C poškodenie lesných a vodných ekosystémov
- D znižovanie schopnosti fotosyntézy
- E znižovanie úrodnosti pôd
- F toxické pre vodné živočíchy už pri nízkych koncentráciách
- G zvyšovanie citlivosti rastlín voči suchu, mrazu, škodcom atď.
- H znižovanie schopnosti vstrebávania oxidu uhličitého (CO₂)
- I karcinogénny účinok na zvieratá
- J akumulácia v organizmoch a pôde – zatiaľ neznáme dopady

Zdroje znečistenia

Energetika

Domácnosti

Priemysel

Doprava

Poľnohospodárstvo

Odpad

AKO ZLEPŠIŤ KVALITU OVZDUŠIA?

Opatrenia na zlepšenie kvality ovzdušia v jednotlivých sektoroch

Vykurovanie domácností

Vzhľadom na to, že vykurovanie domácností v zimnej sezóne významne prispieva k zhoršenej kvalite ovzdušia, je nevyhnutné túto situáciu bezodkladne riešiť.

Návrhy opatrení:

- Používanie výlučne kvalitného paliva, ktorým je suché drevo, drevené brikety alebo pelety. Palivové drevo je potrebné sušiť aspoň dva roky.
- Vylúčenie používania odpadu ako paliva.
- Pravidelné čistenie komína.
- Vykurovanie domácností na primeranú teplotu, neprekurovanie priestorov, a tým následne nevyhadzovanie tepla von oknom.
- Výmena zastaraných kotlov, ktoré pomôžu ušetriť nielen financie, pretože majú nižšiu spotrebu, ale efektívnejším spaľovaním prispievajú k tomu, že komínom „vyletí“ menej znečisťujúcich látok.
- Zateplenie strechy a obvodového plášťa domu, osadenie kvalitných okien a dverí za účelom zníženia energetických strát čím sa ušetrí množstvo tepla, ktoré je potrebné na vykurovanie.
- Investície do komplexnej obnovy budov, tepelných čerpadiel, nízkoenergetických a pasívnych domov.
- Napojenie na centrálny zdroj vykurovania, ak je takáto možnosť.

Priemysel a energetika

S rastúcimi požiadavkami na zavádzanie ekologických a šetrných technológií pri výrobe by sa mali prevádzkovatelia usilovať o napĺňanie environmentálnych štandardov a kritérií aj z dôvodu vyššej konkurencieschopnosti na slovenskom, európskom či medzinárodnom trhu.

Povinnosti a zásady:

- Prevádzkovatelia veľkých a stredných zdrojov znečistenia ovzdušia musia dbať na dodržiavanie emisných limitov a technických požiadaviek na zdroje znečisťovania ovzdušia.
- Zo zákona č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia im tiež vyplýva povinnosť zavádzať najlepšie dostupné techniky (BAT – Best Available Techniques).
- K mimoriadnym situáciám môže dôjsť počas skúšobnej prevádzky alebo pri poruchách prevádzkového cyklu. Vtedy by mali v reálnom čase zodpovední upozorniť obyvateľstvo na hroziace riziká.

Doprava, resp. udržateľná mobilita

Je nevyhnutné, aby sme sa všetci zamysleli nad tým, či nemôžeme svoje potreby premiestňovania riešiť v súlade s udržateľnou mobilitou.

Návrhy opatrení:

- Zdieľanie jász (carpooling), používanie verejnej dopravy namiesto osobného auta alebo použitie bicykla na kratšie vzdialenosti pri presunoch mestom často šetrí nielen ovzdušie, ale aj čas na hľadanie parkovacieho miesta.
- Budovanie bezpečnej infraštruktúry pre udržateľnú mobilitu je v rukách samospráv, ktoré by mali cítiť tlak od občanov (znižovanie počtu parkovacích miest).
- Rovnako v kompetencii mestských úradníkov je aj čistenie komunikácií a výsadba vhodne zvolenej uličnej zelene, ktorá môže ovplyvňovať kvalitu ovzdušia v blízkosti ciest tým, že zachytáva znečisťujúce látky. Týmto spôsobom je možné vytvárať aj atraktívne koridory pre chodcov.
- Realizácia integrovaných systémov dopravy, zriaďovanie jazdných pruhov pre prostriedky MHD, vybudovanie záchytných parkovísk s napojením na MHD, zriadenie nízkoemisných zón, resp. zón s obmedzenou rýchlosťou.

Poľnohospodárstvo

Všetky poľnohospodárske aktivity je možné upraviť a vykonávať takým spôsobom, ktorý znižuje rast emisií znečisťujúcich látok.

Povinnosti a zásady:

- Farmári by mali dodržiavať kódex správnej farmárskej praxe, ktorý rešpektuje špecifické podmienky spojené s hospodárením s dusíkom, správnym kŕmením a ustajnením zvierat. Môžu tak prispieť k zníženiu emisií amoniaku, zvlášť v prípade chovu prasiat a hydiny, nízkoemisným spôsobom hnojenia, ako aj vhodným uskladňovaním a používaním hnojív.
- Prašnosť poľnohospodárskej pôdy je vhodné znižovať striedaním plodín, úhorovaním, využívaním protideflačnej funkcie rastlinného krytu, no najmä zmenšovaním osevných blokov obnovou a výsadbou remíz, alejí a vetrolamov, ktoré ovplyvňujú prúdenie vetra a ukladanie prachových častíc.
- Menšie farmy a menší lokálni producenti spravidla prirodzene dodržiavajú tieto zásady, preto je vhodné uprednostňovať lokálnu produkciu hlavne z malých fariem.

Územné plánovanie

Územné plánovanie vytvára predpoklady na trvalý súlad všetkých činností v území s osobitným zreteľom na starostlivosť o životné prostredie a zabezpečenie udržateľného rozvoja pre šetrné využívanie prírodných zdrojov.

Návrhy opatrení:

- Pri plánovaní rôznych funkčných plôch je potrebné brať do úvahy reliéf krajiny a smer prevládajúcich vetrov. Najmä priemyselné prevádzky môžu byť zdrojom znečisťujúcich látok alebo zápachu rovnako ako veľkofarmy, bioplynové stanice a pod. To isté platí pre dobývacie priestory alebo odkaliská. Ich orientáciu a vzdialenosť voči obytným zónam je potrebné zvažovať podľa lokálnych podmienok a najmä so zapojením a informovaním verejnosti.
- Pri umiestňovaní takýchto činností je vždy potrebné zvažovať aj faktor prepravy materiálov, ktorá by nemala nadmerne zaťažovať obyvateľstvo.
- Dopravné koridory – diaľnice a rýchlostné cesty je potrebné umiestňovať v dostatočnej vzdialenosti od obytných zón a tiež s ohľadom na prevládajúci smer vetra.
- Plochy s prioritnou funkciou zelene, biocentrá a biokoridory môžu nielen ovplyvniť prúdenie vzduchu, ale aj plniť významnú úlohu z pohľadu rozptylu a usadzovania znečisťujúcich látok, preto je potrebné počítať s nimi v urbanizovanej aj voľnej krajine v dostatočnom rozsahu a množstve.

Verejnosprospešné aktivity

Aj realizácia „drobných“ verejnosprospešných aktivít môže významnou mierou prispieť k zlepšeniu kvality ovzdušia hlavne na lokálnej úrovni.

Návrhy opatrení:

- Realizovať výsadbu zelene, rozširovať a zahusťovať líniovú zeleň.
- Zavlažovať parky a iné zelené plochy.
- Obmedziť budovanie spevnených plôch, zväčšovať zatravnené plochy.
- Zintenzívniť čistenie a polievanie komunikácií, odstraňovať zimný posyp ciest včas a dôsledne.

Ako môžem ja sám prispieť k lepšej kvalite ovzdušia?

Stav životného prostredia, vrátane kvality ovzdušia, ovplyvňuje každý z nás svojimi každodennými činnosťami a rozhodnutiami. Týka sa to spôsobu presunu do zamestnania, vykurovania, nakupovania potravín a produktov, triedenia odpadov z domácností aj v rámci pracovných činností, používania výrobkov šetrných k životnému prostrediu, ktoré spĺňajú vysoké štandardy pri ich výrobe aj likvidácii, jednoducho všetkých našich aktivít.

Základom je snažiť sa dosiahnuť čo najnižšiu environmentálnu záťaž životného prostredia, tzv. ekologickú stopu. Ekologická stopa predstavuje celkové množstvo územia potrebného na zabezpečenie všetkého čo spotrebujeme (energia, voda, potraviny, oblečenie, materiály, atď.) a na zneškodnenie odpadu, ktorý pritom vytvárame. Čím väčšia stopa, tým väčší tlak na prírodu aj kvalitu ovzdušia. Okrem toho existuje aj tzv. uhlíková stopa, ktorá všetky tieto činnosti prepočítava na emisie skleníkových plynov.

Návrhy opatrení:

- Okrem dodržiavania zásad správneho vykurovania a udržateľnej mobility (podrobne popísané v predchádzajúcom texte), snažiť sa obmedziť energetickú spotrebu domácnosti, využívať úsporné žiarovky aj spotrebiče.
- Zaujímať sa o mieru znečistenia a kvalitu ovzdušia v mieste bydliska, vytvárať tlak na samosprávne orgány ohľadne prijímania opatrení na zlepšenie nevyhovujúcej kvality ovzdušia vzhľadom na to, že táto nás obmedzuje pri fyzických aktivitách a rovnako pobytoch s deťmi vo vonkajšom prostredí.
- V čase vyhlásenia smogovej situácie necestovať osobným autom – využívať mestskú hromadnú dopravu (MHD). V prípade možnosti výberu zdroja tepla v domácnosti vybrať si ten, ktorý produkuje nižšie emisie (obmedziť vykurovanie tuhým palivom).

Vybrané zdroje financovania opatrení

Verejné národné zdroje

- štátny rozpočet (ŠR)
- rozpočty samosprávnych krajov, miest a obcí
- Environmentálny fond
- Fond rozvoja bývania (FRB)

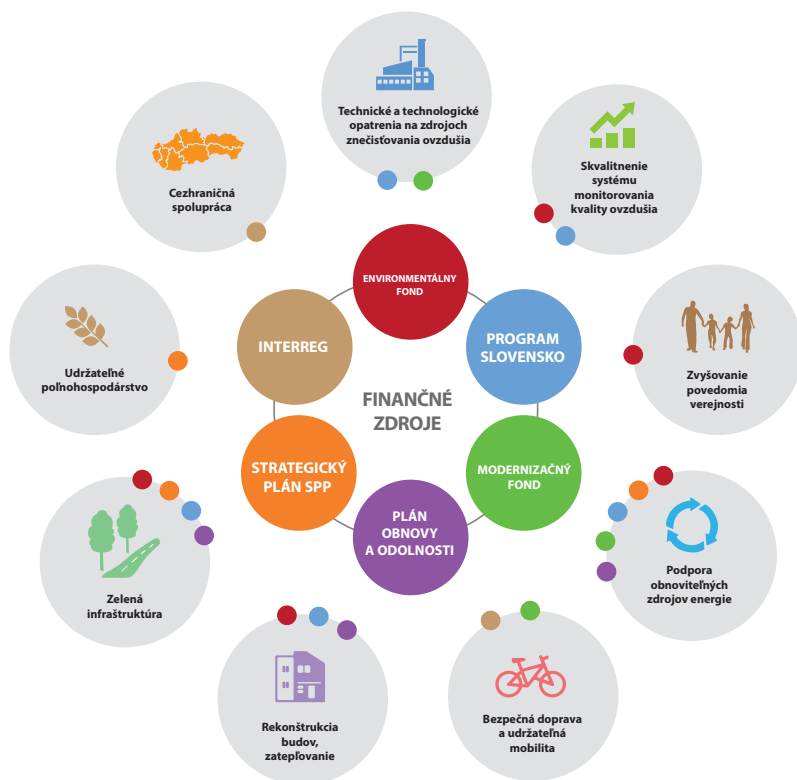
Iné zdroje

- domáce a zahraničné nadačné zdroje
- súkromné zdroje (sponzoring)

Zdroje EÚ

- Európsky fond regionálneho rozvoja (Program Slovensko)
- Kohézny fond (Program Slovensko)
- Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (Strategický plán SPP)
- Modernizačný fond
- NextGenerationEU (Plán obnovy a odolnosti)
- Horizont
- LIFE
- INTERREG

Príklady niektorých dostupných finančných mechanizmov

KVALITA OVZDUŠIA V ŽILINSKOM KRAJI

Územie Žilinského kraja sa rozprestiera na severozápade Slovenska. Hraničí s Českou a Poľskou republikou, s Prešovským, Banskobystrickým a Trenčianskym krajom. Dané územie sa vyznačuje rôznorodou krajinou štruktúry a patrí do Západných Karpát. Kraj leží na hlavnom európskom rozvodí a patrí do povodia Váhu, ktorý územie rozdeľuje na severnú a južnú časť. V hornej krajine s nízkym podielom ornej pôdy prevláda kotlinová a horská klíma. Územie je charakteristické hlbokými a uzavretými kotlinami, čo nepriaznivo vplyva na ventiláciu a tým aj na rozptyl znečisťujúcich látok v ovzduší najmä v Žilinskej kotline, Liptovskej kotline a Turčianskej kotline.

Zhodnotenie kvality ovzdušia

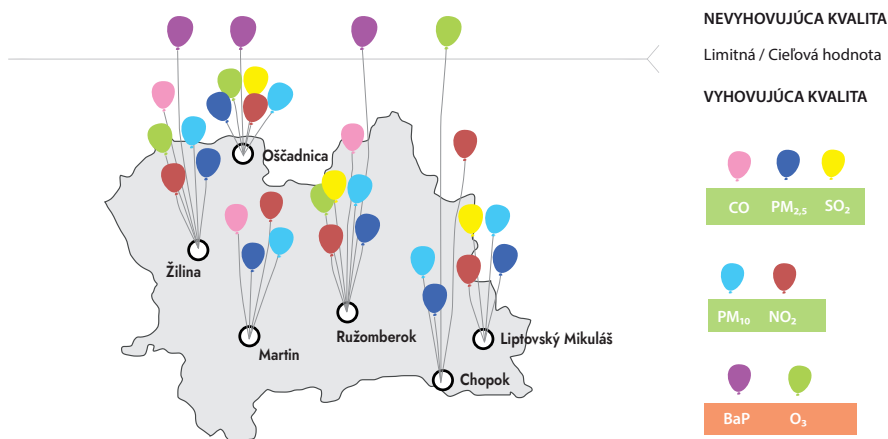
Monitorovanie kvality ovzdušia

V Žilinskom kraji sa sleduje kvalita ovzdušia na šiestich monitorovacích staniciach, v Ružomberku už od 80-tych rokov 20. storočia. Na lokalite Ružomberok, Riadok je monitorovacia stanica, ktorá charakterizuje kvalitu ovzdušia na mestskej pozaďovej lokalite, blízko miestnej komunikácie s nízkou intenzitou dopravy. Stanica v Žiline reprezentuje mestské pozaďové hodnoty znečistenia. Monitorovacia stanica v Martine zachytáva vplyv cestnej dopravy v blízkosti frekventovanej príjazdovej cesty.

V roku 2021 pribudli v kraji dve monitorovacie stanice. Stanica v Liptovskom Mikuláši charakterizuje mestské pozaďové znečistenie a Oščadnica reprezentuje vidiecky typ zástavby, kde dôležitú úlohu v znečistení ovzdušia zohráva vykurovanie domácností pevným palivom.

Monitorovacia stanica na Chopku je najvyššie položenou stanicou na sledovanie kvality ovzdušia v SR.

Prehľad vybraných meraných znečisťujúcich látok v roku 2023

Zdroj: SHMÚ

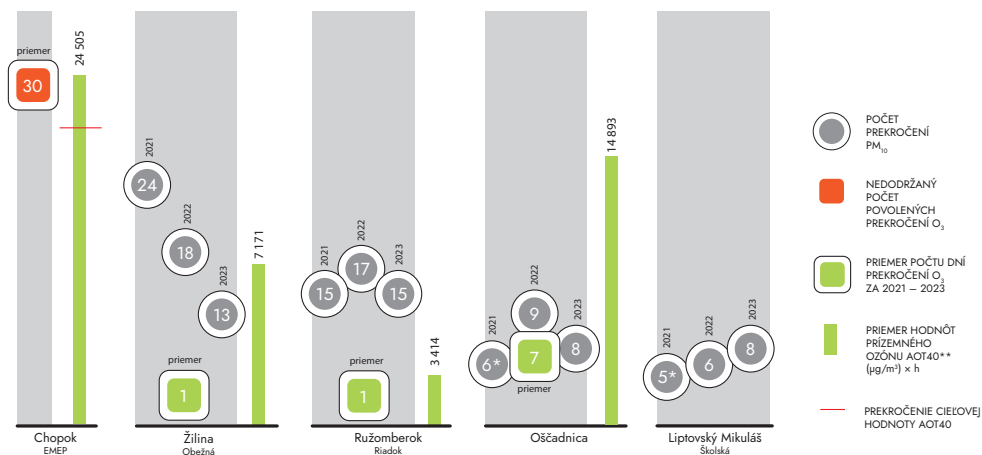
* Infografika má informatívny charakter. Cieľom je vymedziť znečisťujúce látky, pri ktorých došlo k prekročeniu limitných/cieľových hodnôt. Výsledky monitorovania týchto látok sú zobrazené ďalej v texte. Dĺžka nitiek balónikov nezodpovedá nameraným hodnotám

Limitná hodnota pre priemernú ročnú ani dennú koncentráciu PM₁₀ častíc nebola v Žilinskom kraji prekročená od roku 2017, kedy nebol dodržaný povolený počet prekročení dennej limitnej hodnoty PM₁₀ na meracej stanici v Žiline a v Ružomberku.

Posledné zaznamenané prekročenie priemernej ročnej limitnej hodnoty pre PM_{2,5} v Žilinskom kraji bolo, po niekoľkých rokoch bez prekročenia, namerané v roku 2021 na dopravnej stanici v Martine. Toto prekročenie sa vyskytlo pravdepodobne v dôsledku intenzívnej diaľničnej výstavby v tomto roku a s tým spojenou intenzívnou dopravou a súvisiacou prašnosťou.

Cieľová hodnota pre ozón (najväčšia denná 8-hodinová stredná hodnota neprekročí 120 µg/m³ viac ako 25 dní za kalendárny rok v priemere troch rokov) bola v Žilinskom kraji prekročená iba na meracej stanici na Chopku. Táto meracia stanica sa nachádza vo vysokej nadmorskej výške a dochádza tu k prirodzenému prenosu ozónu z vyšších vrstiev atmosféry.

Prehľad počtu prekročení limitných hodnôt prachových častíc PM₁₀ a cieľových hodnôt ozónu O₃

Zdroj: SHMÚ

* menej ako 75% platných meraní v roku

** Pri monitorovaní O₃ sa berie do úvahy prekročenie cieľovej hodnoty za priemerné obdobie 3 resp. 5 rokov. Konkrétne v tomto prípade sa jedná o priemerné roky 2021 – 2023 (ochrana zdravia - počet dní s prekročením cieľovej hodnoty) a 2018 – 2022 (ochrana vegetácie - prekročenie hodnoty AOT40)

Cieľová hodnota pre BaP (1 ng/m³) pre ľudské zdravie je v Žilinskom kraji každoročne prekračovaná na všetkých troch meracích staniách, kde sa táto látka meria (Žilina, Ružomberok, Oščadnica).

Namerané prekročené hodnoty benzo(a)pyrénu

	2020	2021	2022	2023
Žilina, Obežná	1,9	1,9	1,9	1,2
Ružomberok, Riadok		2,3	2,2	2
Oščadnica**			2,5	1,9

* 1 ng/m³ CIEĽOVÁ HODNOTA BaP

Zdroj: SHMÚ

* Počet symbolov v tabuľke vyjadruje hodnotu prekročenia cieľovej hodnoty benzo(a)pyrénu / BaP

** v roku 2022 dosiahla výťažnosť 88 % (porucha prístroja počas celého decembra)

V Žilinskom kraji bolo v období 2020 - 2023 vyhlásených 10 smogových situácií, z toho 1 závažná smogová situácia. Všetky sa týkali prekročenia informačného alebo výstražného prahu koncentrácie prachových častíc PM₁₀ a boli zaznamenané v chladnom polroku. Súvisí to s nárastom emisií z vykurovania a so zvýšenými emisiami z dopravy (studený štart motorov, zvířený zimný posyp ciest, atď.). V roku 2020 bola vyhlásená jedna smogová situácia v Martine s trvaním 34 hodín a 2 smogové situácie v Ružomberku, z toho bola jedna závažná, dokopy s trvaním 296 hodín. V roku 2021 bola vyhlásená jedna smogová situácia v Martine s trvaním 24 hodín. V roku 2022 bola vyhlásená jedna smogová situácia v Martine a jedna v Žiline obe s trvaním 29 hodín a jedna smogová situácia v Oščadnici s trvaním 57 hodín. V roku 2023 bola vyhlásená jedna smogová situácia v Martine s trvaním 69 hodín a dve smogové situácie v Ružomberku dokopy s trvaním 148 hodín.

Horské doliny a kotliny sú oblasťami, kde sa vyskytujú najsilnejšie a najdlhšie inverzie. Často sú charakteristické vysokým podielom vykurovania pevnými palivami. Tieto oblasti majú vysoký potenciál výskytu smogovej situácie.

Prehľad smogových situácií

	2020	2021	2022	2023
Martin, Jesenského				
Ružomberok, Riadok	 			
Žilina, Obežná				
Liptovský Mikuláš, Školská*				
Oščadnica*				

SMOGOVÁ *

ZÁVAŽNÁ **

SMOGOVÁ SITUÁCIA

Zdroj: SHMÚ, dnesdycham.sk

*Smogová situácia – prekročenie prahu 100 µg/m³

**Závažná smogová situácia – prekročenie prahu 150 µg/m³

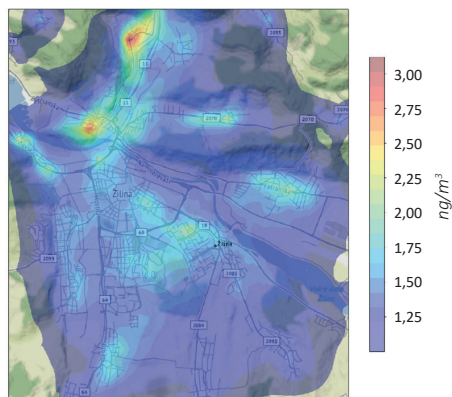
Obidve smogové situácie platia ako kľavý priemer 12 h nasledujúcich bezprostredne po sebe

Modelovanie kvality ovzdušia

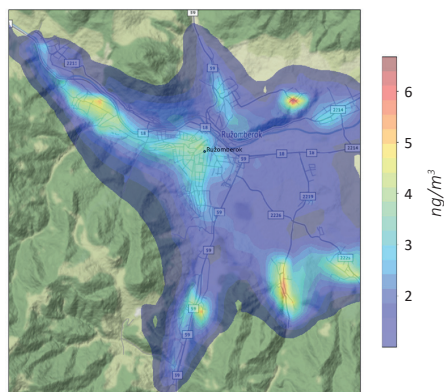
Modelovanie s vysokým rozlíšením vo vybraných oblastiach, takzvaných doménach, potvrdzuje, že cieľová hodnota pre priemernú ročnú koncentráciu BaP je prekračovaná na pomerne rozsiahlych územiach Žilinského kraja tam, kde sa vo vyššej miere využíva na vykurovanie tuhé palivo – hlavne drevo.

Limitná hodnota pre priemernú ročnú koncentráciu $PM_{2,5}$ je podľa výsledkov modelovania prekračovaná na menších územiach, lokalizovaných v tesnej blízkosti lokálnych kúrenísk vo všetkých doménach, najmenej na Považí a Kysuciach. Priemerné ročné hodnoty koncentrácií PM_{10} nie sú prekračované prakticky v žiadnej z modelovaných domén. Modelovanie s vysokým rozlíšením indikuje prekročenia priemernej ročnej hodnoty NO_2 na územiach lokalizovaných v tesnej blízkosti hlavných cestných ťahov v Žiline a v Ružomberku.

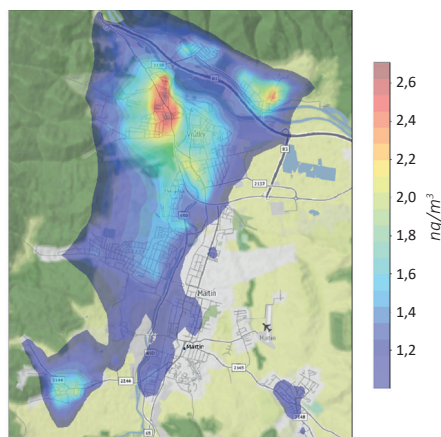
Priemerné ročné hodnoty koncentrácií BaP vo vybraných oblastiach zóny, modelovaných pomocou modelov s vysokým rozlíšením (2021)

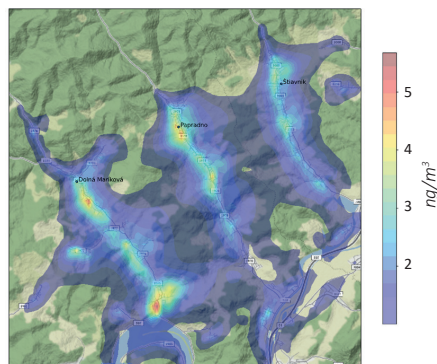
modelovaná oblasť Žilina

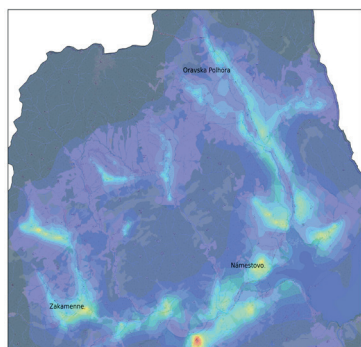
modelovaná oblasť Ružomberok

modelovaná oblasť Martin

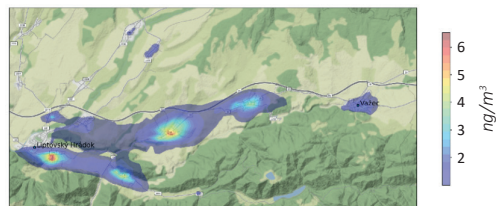

modelovaná oblasť Javorníky

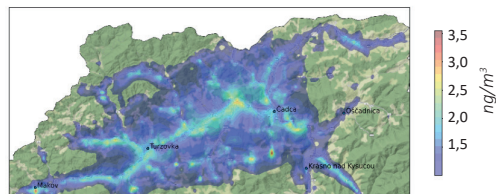

modelovaná oblasť Orava

Zdroj: SHMÚ

modelovaná oblasť Liptov

modelovaná oblasť Kysuce

Oblasti riadenia kvality ovzdušia

Oblasti riadenia kvality ovzdušia (ORKO) sú vyčlenené na základe monitorovania alebo modelovania. Z výsledkov hodnotenia vyplýva povinnosť vypracovať Program na zlepšenie kvality ovzdušia pre ORKO stanovené na základe monitorovania a rizikové obce so stupňom rizika 2 a 3.

ORKO na základe monitorovania pre rok 2024

Vymedzenie ORKO na základe monitorovania* – Žilinský kraj

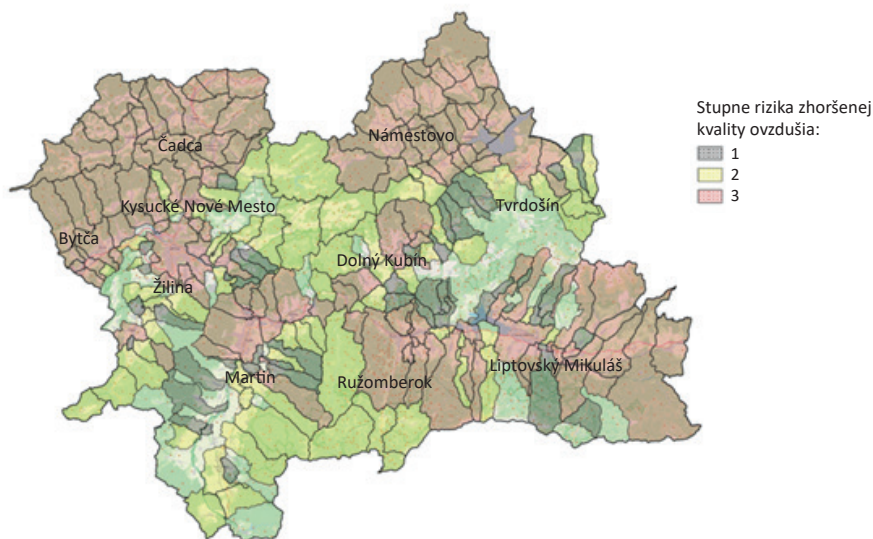
Okres	Územie vymedzené ako ORKO	Znečisťujúca látka
Martin	Územie mesta Martin a Vrútky	PM _{2,5}
Ružomberok	Územie mesta Ružomberok a obce Likavka	BaP
Žilina	Územie mesta Žilina	BaP

Zdroj: SHMÚ

*vymedzené na základe merania v rokoch 2019 – 2021

ORKO na základe modelovania pre rok 2024

Rizikové obce určené metódou integrovaného posúdenia pre rok 2024 – Žilinský kraj

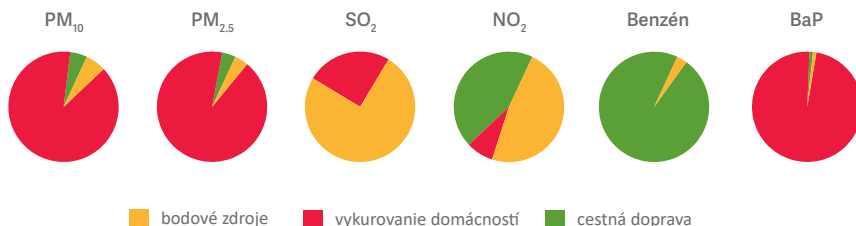

Zdroj: SHMÚ

Príčiny znečistenia ovzdušia

Na území Žilinského kraja sú najdôležitejšími zdrojmi znečisťovania lokálne kúreniská využívajúce tuhé palivo. Najmä vo väčších mestách (Žilina, Ružomberok, Martin) má nezanedbateľný význam aj doprava, a to najmä tranzitná. Z hľadiska emisií PM častíc a benzo(a)pyrénu (BaP) je hlavným zdrojom vykurovanie domácností nepripojených na centrálné zdroje vykurovania a v oveľa menšej miere doprava a priemyselné zdroje. Cestná doprava má vysoký podiel aj na emisiách NO_2 a benzénu. Naopak, hlavným zdrojom emisií SO_2 je priemysel a energetika. V rozptyle znečisťujúcich látok však hrá dôležitú úlohu aj výška, v ktorej sú emisie vypúšťané. Z lokálneho hľadiska majú na koncentrácie v ovzduší väčší dopad priestorovo rozložené emisie vypúšťané do ovzdušia nízko nad zemou, než emisie z vysokých komínov.

Porovnanie emisií z rôznych zdrojov v zóne Žilinský kraj (bodové zdroje zahŕňajú priemyselné zdroje) (2022)

Zdroj: SHMÚ

Emisie z najvýznamnejších veľkých a stredných zdrojov znečisťovania ovzdušia v Žilinskom kraji (2022)*

Prevádzkovateľ	Sídlo	Okres	Tuhé znečisťujúce látky		Oxidy síry SO _x		Oxidy dusíka NO _x		Oxid uhoľnatý CO	
			Emisie (t)	Podiel za kraj (%)	Emisie (t)	Podiel za kraj (%)	Emisie (t)	Podiel za kraj (%)	Emisie (t)	Podiel za kraj (%)
Bekam, s. r. o.	Žilina	Žilina	10,43	2,98	X	X	X	X	X	X
D O L K A M Šuja, a. s.	Šuja	Žilina	13,64	3,9	X	X	X	X	X	X
DOLVAP, s. r. o.	Varín	Žilina	48,75	13,93	X	X	X	X	X	X
LMT, a. s.	Liptovský Mikuláš	Liptovský Mikuláš	X	X	X	X	X	X	136,36	5,83
MH Teplárenský holding, a.s.	Žilina	Žilina	X	X	44,75	8,85	X	X	X	X
Mondi SCP, a. s.	Ružomberok	Ružomberok	93,35	26,67	114,64	22,68	1 159,89	51,55	1 138,13	48,69
OFZ, a. s.	Oravský Podzámok	Dolný Kubín	9,27	2,65	115,18	22,79	118,34	5,26	211,91	9,07
Rettenmeier Tatra Timber, s. r. o.	Liptovský Hrádok	Liptovský Mikuláš	X	X	X	X	157,02	6,98	X	X
SOTE, s. r. o.	Čadca	Čadca	X	X	X	X	X	X	103,99	4,45
SPECIALTY MINERALS SLOVAKIA, s. r. o.	Ružomberok	Ružomberok	X	X	X	X	92,31	4,1	115,77	4,95
Žilinská teplárenská, a. s.	Žilina	Žilina	X	X	58,63	11,6	67,77	3,01	X	X
ŽOS Vrútky, a. s.	Vrútky	Martin	X	X	68,84	13,62	X	X	X	X
Suma***			201,63	57,75	1 433,13	94,58	2 156,98	82,59	1 817,53	75,57
Ostatné veľké a stredné zdroje v kraji****			147,51	42,25	82,13	5,42	454,69	17,41	587,56	24,43
Spolu veľké a stredné zdroje v kraji*****			349,14	100,00	1 515,26	100,00	2 611,67	100,00	2 405,09	100,00

Zdroj: SHMÚ, Správa o emisiách (2024)

*V tabuľke sú v abecednom poradí zobrazené veľké a stredné zdroje znečistenia (vždy prvých 5), ktoré vykazujú najvyššie emisie v rámci 4 základných znečisťujúcich látok (tuhé znečisťujúce látky, oxidy síry, oxidy dusíka, oxid uhoľnatý)

**X – uvedený zdroj nepatrí v rámci danej znečisťujúcej látky medzi 5 najvýznamnejších znečisťovateľov

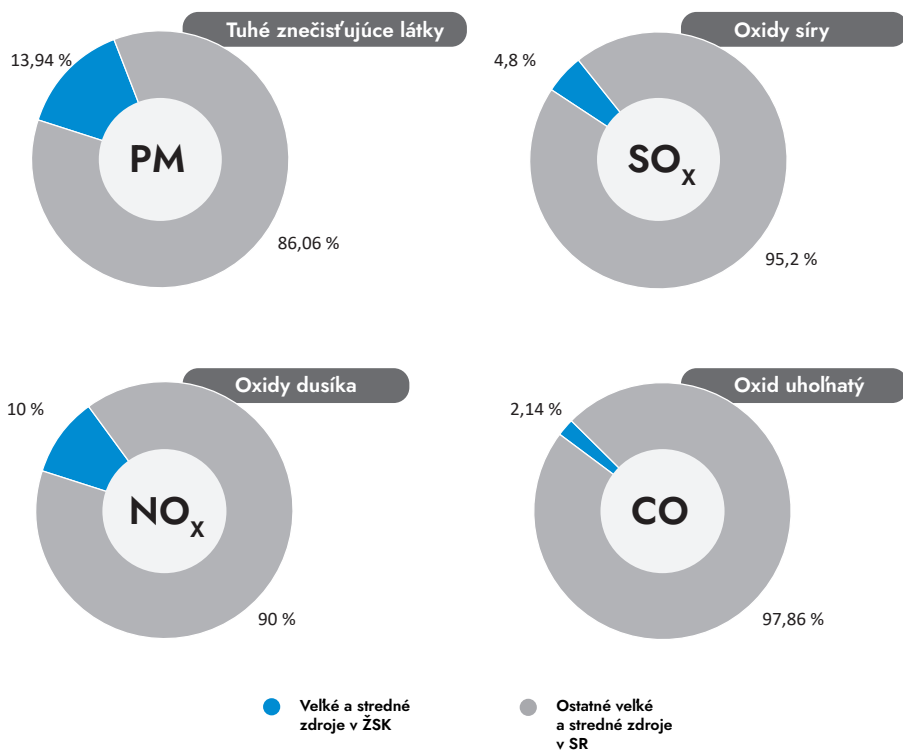
***Suma – súčet emisií najvýznamnejších prevádzkovateľov uvedených v tabuľke, súčet ich podielov za kraj

****Ostatné veľké a stredné zdroje v kraji – súčet emisií ostatných veľkých a stredných zdrojov v kraji, súčet ich podielov za kraj

*****Spolu veľké a stredné zdroje – súčet emisií všetkých (evidovaných) prevádzkovateľov veľkých a stredných zdrojov v kraji, súčet ich podielov za kraj

Podiely emisií z veľkých a stredných zdrojov znečisťovania ovzdušia za jednotlivé znečisťujúce látky v rámci ŽSK na celkovom množstve emisií z veľkých a stredných zdrojov v SR (2022)

Zdroj: SHMÚ, Správa o emisiách 2024

Príklady opatrení

Mesto a termín	Bezpečné ulice
Žilina (2023 – 2024)	Cieľom projektu je zvýšiť bezpečnosť pohybu detí nielen v okolí škôl. Deti sa pohybujú v silne motorizovanom prostredí a automobilová doprava je nadradená ostatným spôsobom dopravy. Zámerom ÚHA je správne vyhodnotiť kolízne situácie či miesta a spolu s deťmi a ich rodičmi nájsť komplexné spôsoby zlepšenia celkovej bezpečnosti na uliciach. Konečným cieľom je zvýšiť podiel detí, ktoré chodia do školy pešo, na bicykli, či verejnou hromadnou dopravou.
Zdroj financovania	vlastné zdroje
Prijímateľ	Mesto Žilina
Vyriešený problém	Zvýšenie bezpečnosti a atraktivity a nemotorovej dopravy, zníženie emisií.

Zdroj: stock.adobe.com

Mesto a termín	Cyklotrasa Martin-Vrútky, časť Martin
Martin (2019 – 2021)	Cieľom projektu je rozvinúť infraštruktúru pre cyklodopravu a tým vytvoriť podmienky pre zvýšenie podielu cyklodopravy v rámci delby prepravnej práce v meste Martin s prepojením aj do susedného mesta Vrútky.
Zdroj financovania	IROP
Náklady na aktivitu	1 620 372 €
Prijímateľ	Mesto Martin
Vyriešený problém	Zvýšenie atraktivity a prepravnej kapacity nemotorovej dopravy (predovšetkým cyklistickej dopravy) na celkovom počte prepravených osôb, zníženie emisií z dopravy

Zdroj: Bc. Dušan Kubička

Mesto a termín	Znižovanie energetickej náročnosti verejných budov
Oravská Polhora (2024 – 2025)	Cieľom projektu je zníženie energetickej náročnosti budovy základnej školy v obci. V rámci projektu budú realizované najmä nasledovné aktivity: zelená strecha, výmena okien a dverí a zateplenie objektu, inštalácia tepelného čerpadla na vykurovanie, vyregulovanie vykurovacej sústavy, inštalácia záložného kotla na peletky a fotovoltaickej elektrárne.
Zdroj financovania	Plán obnovy a odolnosti SR
Náklady na aktivitu	643 858 €
Prijímateľ	Obec Oravská Polhora
Vyriešený problém	Zníženie energetickej náročnosti budovy. Plánovaná úspora energie na vykurovanie, zníženie emisií je 94,03 %.

Zdroj: stock.adobe.com

Mesto a termín	Inteligentné technológie mesta Tvrdošín
Tvrdošín (2021 – 2023)	Cieľom projektu je zavádzanie inteligentných riešení a budovanie SMART city v dotknutých oblastiach prostredníctvom moderných technológií implementovaných do procesu vykonávania činností mesta, procesu rozhodovania, ako aj služieb, informácií a kontaktu mesta s verejnosťou (kamerový systém, verejné osvetlenie, priechody pre chodcov, infopanely, meteostanice).
Zdroj financovania	OPII, vlastné zdroje
Náklady na aktivitu	980 934 €
Prijímateľ	Mesto Tvrdošín
Vyriešený problém	Zlepšenie kvality života občanov v meste, zníženie škodlivín v ovzduší, zvýšenie bezpečnosti občanov a návštevníkov mesta, zlepšenie energetickej efektívnosti.

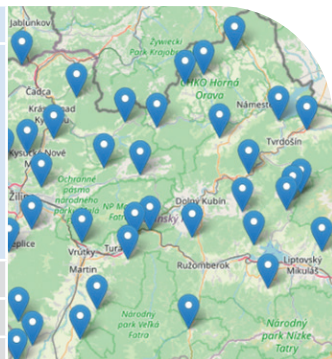
Zdroj: www.pixabay.com

Mesto a termín	Revitalizácia vnútrobloku na sídlisku Brezovec v Dolnom Kubíne
Dolný Kubín (2021 – 2022)	Cieľom projektu bolo zlepšenie environmentálnych aspektov v meste prostredníctvom budovania prvkov zelenej infraštruktúry v priestore vnútrobloku mestského sídliska, adaptáciou urbanizovaného prostredia na zmenu klímy a znižovaním znečistenia ovzdušia a hluku.
Zdroj financovania	IROP, vlastné zdroje
Náklady na aktivitu	93 786 €
Prijímateľ	Mesto Dolný Kubín
Vyriešený problém	Zníženie emisií a zníženie hluku, zvýšenie atraktivity riešenej oblasti.

Zdroj: [Miroslava Valašková](#)

Mesto a termín	Moderné technológie v Žilinskom samosprávnom kraji
Žilinský kraj (2022 – 2023)	V rámci projektu bolo vybudovaných ďalších 40 ks meteostaníc na kritických miestach na cestách v správe ŽSK, ktoré budú zabezpečovať merania vzduchu (teplota, vlhkosť, rosný bod), vetra (rýchlosť a smer), vozovky (teplota, stav povrchu, bod mraznutia, výška vodného filmu, koncentrácia soli), teploty povrchu vozovky, koncentráciu pevných častíc vo vzduchu, meranie NO _x a organických zlúčenín.
Zdroj financovania	OPII, vlastné zdroje
Náklady na aktivitu	3,5 mil €
Prijímateľ	Žilinský samosprávny kraj
Vyriešený problém	Zvýšenie kvality, štandardu a dostupnosti eGovernment služieb pre občanov so zameraním na podporu budovania inteligentných miest a regiónov, zníženie škodlivín v ovzduší.

Zdroj: www.sczsk.sk

UŽITOČNÉ INFORMAČNÉ ZDROJE

- LIFE IP – Zlepšenie kvality ovzdušia www.populair.sk, www.dnesdycham.sk
- Ministerstvo životného prostredia SR – <https://www.minzp.sk/ovzdušie/ochrana-ovzdušia/>
- Slovenská agentúra životného prostredia – vykurovanie.enviroportal.sk/
- Slovenský hydrometeorologický ústav – www.shmu.sk
- Smokeman – <http://vec.vsb.cz/cs/smokeman-zasahuje/smokeman-vyucuje/>
- Národný emisný informačný systém – www.air.sk/neis.php
- Správa o kvalite ovzdušia v SR (2023) – https://www.shmu.sk/File/oko/rocnky/2023_Sprava_o_KO_v_SR_v1.pdf
- Národný program znižovania emisií (2020)
- Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky (2022) – <https://www.enviroportal.sk/spravy/index>
- www.ekostopa.sk/ (kalkulačka ekologickej stopy)
- <https://iep.sk/kalkulacka> (kalkulačka uhlíkovej stopy)
- Centrum pre trvalo-udržateľné alternatívy (CEPTA)
- Čech kachliarov – <https://www.cechkachliarov.sk/>
- Komora kominárov Slovenska – <https://www.kks.sk/>

Kontakty

Ministerstvo životného prostredia SR

Referát koordinácie projektu LIFE IP – Zlepšenie kvality ovzdušia
www.minzp.sk/kontakty

Manažéri kvality ovzdušia

V rámci projektu LIFE IP – Zlepšenie kvality ovzdušia bola vytvorená národná sieť manažérov kvality ovzdušia (tzv. MKO). Ich úlohou je poskytovať odborné poradenstvo a spolupracovať s jednotlivými obcami na zlepšení kvality ovzdušia priamo v regiónoch, ako aj zvyšovať environmentálne povedomie verejnosti a prinášať aktuálne informácie z oblasti kvality ovzdušia.

Žilinský kraj aktívne sledujú dvaja manažéri kvality ovzdušia, ktorí pôsobia v rámci VÚC Žilina a na Slovenskej agentúre životného prostredia.

Viac informácií a kontaktné údaje nájdete na stránke: www.populair.sk/sk/manazeri-kvality-ovzdušia

Zoznam vybraných skratiek

AMS – automatická monitorovacia stanica
AOT40 – akumulovaná expozícia ozónu nad prahovou hodnotou 40 ppb (počet častíc látky na 1 miliardu ostatných častíc) (Accumulated Amount of Ozone Over Threshold Value of 40 ppb)
BAT – Best Available Techniques – najlepšie dostupné techniky
CLRTAP – Dohovor o diaľkovom znečisťovaní ovzdušia prechádzajúcim hranicami štátov (Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution)
EEA – Európska environmentálna agentúra (European Environment Agency)
EHP – Európsky hospodársky priestor
EMEP – Európsky hodnotiaci a monitorovací program (European Monitoring and Evaluation Programme)
EŠIF – Európske štrukturálne a investičné fondy
INTERREG – projekty cezhraničnej spolupráce
IROP – Integrovaný regionálny operačný program
MD SR – Ministerstvo dopravy Slovenskej republiky
MHD – Mestská hromadná doprava
MIRRI SR – Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
MKO – Manažér kvality ovzdušia
MV SR – Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
MŽP SR – Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
NEIS – Národný emisný informačný systém
NMSKO – Národná monitorovacia sieť kvality ovzdušia
NMVOC – nemetánové prchavé organické látky
OP KŽP – Operačný program Kvalita životného prostredia
OPII – Operačný program Integrovaná infraštruktúra
ORKO – oblasť riadenia kvality ovzdušia
SAŽP – Slovenská agentúra životného prostredia
SHMÚ – Slovenský hydrometeorologický ústav
ŠR – štátny rozpočet
ZSK – Žilinský samosprávny kraj
VÚC – vyšší územný celok
WHO – Svetová zdravotnícka organizácia (World Health Organization)

Použité chemické značky

As – arzén	NO ₂ – oxid dusičitý
BaP – benzo(a)pyrén	NO _x – oxidy dusíka
Cd – kadmium	O ₃ – ozón
CH ₄ – metán	PM _{2,5} – prachové častice s aerodynamickým priemerom do 2,5 µm
CO – oxid uhoľnatý	PM ₁₀ – prachové častice s aerodynamickým priemerom do 10 µm
CO ₂ – oxid uhličitý	SO ₂ – oxid siričitý
NH ₃ – amoniak	SO _x – oxidy síry
Ni – nikel	

Názov: *Viete, čo dýchate? Žilinský kraj*

Autori: *Jana Paluchová, Zuzana Lieskovská, SAŽP, manažéri kvality ovzdušia Ivana Fiťmová, VÚC Žilina, Miroslava Valašková, SAŽP*

Vydavateľ: *Slovenská agentúra životného prostredia*

Grafika: *Stanislav Hupian, SAŽP*

Fotografie: *© 123RF.com, www.pixabay.com, ďalšie zdroje uvedené pri jednotlivých fotografiách*

Vydanie: *druhé*

Rok vydania: *2024*

Náklad: *300 ks*

ISBN: *978-80-8213-170-6*

Viete, čo dýchate?

Všetko, čo by ste chceli vedieť o kvalite ovzdušia na Slovensku

Žilinský kraj

2024

www.populair.sk

www.dnesdycham.sk

Projekt LIFE IP – Zlepšenie kvality ovzdušia (LIFE18 IPE/SK/000010) podporila Európska únia v rámci programu LIFE.

Projekt je spolufinancovaný z prostriedkov štátneho rozpočtu SR prostredníctvom MŽP SR.

